

УДК 339.137.2

Ємцев В.І.,

д.е.н., доцент, кафедра менеджменту,
Національний університет харчових технологій, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВИНОРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Розглянуто сучасні стан виноробної галузі України, визначено позитивні та негативні тенденції її функціонування, виділені основні проблеми розвитку галузі. З'ясовано, що в країні склалася кризова ситуація у сировинній бузі, в якій залишилося лише біля 50 тис. га виноградників. Причому основне скорочення площ відбулося у сільськогосподарських підприємствах, які є основними постачальниками винограду на переробку. Не дивлячись на зростання урожайності і валового збору винограду, рівень забезпечення цим продуктом підприємств виноробної галузі залишається недостатнім. Визначено, що вирощування винограду має значну перспективу, тому що його виробництво характеризується високою рентабельністю а ринок має значну ємність. Надано рекомендації щодо пріоритетних напрямків розвитку та підвищення економічної ефективності діяльності підприємств галузі.

Ключові слова: виноградарство, виноробство, конкурентоспроможність, конкурентоформуюче середовище, державна підтримка, напрямки розвитку.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ВИННОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

Ємцев В. И.

Рассмотрено современное состояние винодельческой отрасли Украины, определены положительные и негативные тенденции ее функционирования, выделенные основные проблемы развития отрасли. Выяснено, что в стране сложилась кризисная ситуация в сырьевой бузе, в которой осталось лишь возле 50 тыс. га виноградников. Причем основное сокращение площадей состоялось в сельскохозяйственных предприятиях, которые являются основными поставщиками винограда на переработку. Не смотря на рост урожайности и валового сбора винограда, уровень обеспечения этим продуктом остается недостаточным. Определено, что возделывание винограда имеет значительную перспективу, потому что его производство характеризуется высокой рентабельностью а рынок вина имеет значительную емкость. Предоставлена рекомендации относительно приоритетных направлений развития и повышение экономической эффективности деятельности предприятий области.

Ключевые слова: виноградарство, виноделие, конкурентоспособность, конкурентоформирующая среда, государственная поддержка, направления развития.

THE PECULIARITIES OF COMPETITIVENESS RISING OF THE VINICULTURE ENTERPRISES OF UKRAINE

Yemtsev V.

The modern state of viticulture of Ukraine, altogether with the positive and negative trends of its functioning have been analyzed, and the main problems of the industry highlighted. It is stated that the share of Ukraine in the world production of wine in 2010-2014 made around 0.7%. In 2014 the consumption of wine made 3.1 litre a year per person in Ukraine– it is 5-8 times less than in Europe. Nowadays there are only about 50 thousand hectares of vineyards left (now the area of vineyards decreased by almost 8 times (from 397.0 thousand hectares to 49.0 thousand hectares) compared with 1960 and continues to decline) and the major drop is in the area of agricultural enterprises. 98% of the large industrial vineyards area that remained in Ukraine are concentrated in Odessa, Kherson, Mykolayiv and Transcarpathian regions. The wine leader of Ukraine keeps to be Odessa region where more than 60% of domestic grapes and 58% of wine were produced in 2014. The resource base renewal within the wine industry has decreased over the last fourteen years at least in seven times. The industry has almost lost the substantial amounts of state financial support. These trends has led Ukraine to the scarce practice of zoning varieties. All abovementioned facts lead to a conclusion that the current situation in viticulture of Ukraine is really critical. The main reasons are: raw base reduced, land relations that are still legally unresolved, negative expectations of producers regarding the level of expenses compensation during the economic crisis, the absence or insufficiency of equity and credit funds or even the cessation of payments from the state budget to create new vineyards, the obligatory license purchased (the cost is 500 000 UAH) to sell wine.

Keywords: viticulture, wine-making, competitiveness, competitive environment, government support, development directions.

Постановка проблеми. Виноробство, історія якого на території нашої країни розпочалася 2,5 тис. років тому, завжди було важливим видом економічної діяльності та, разом із спиртовою та лікеро-горілчаною, важливими галузями агропромислового комплексу в Україні.

Однак, після окупації та втрати АР Крим, в Україні залишилося 49 тис. га виноградників, а якщо врахувати гібриди, проріджені та старі насадження, то якісний виноматеріал отримують з площі приблизно 40 тис. га (у 1990 р. Україна мала 176 тис. га виноградників). У порівнянні з 1,1 млн. га в Іспанії, 840 тис. га - у Франції, 810 тис. га - в Італії - обсяги незначні.

До неспроможності вітчизняних виноградарських господарств ефективно працювати в існуючих жорстких умовах конкурентоформуєчого середовища та забезпечувати виноробну галузь сировиною призвела незбалансована політика держави. Саме тому, питання розвитку конкурентоспроможності підприємств та продукції галузі виноградарства та виноробства, підвищення ефективності їх діяльності як важливої складової вітчизняного АПК є дуже актуальним і потребує постійної дослідницької уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічні проблеми виноградарства та виноробства розглядалися у працях Б. В. Буркинського [1], І. М. Агеєвої [1], А. М. Авідзби [1], А. А. Бревнова [1], О. М. Гаркуши, В. І. Іванченко [2], І. Г. Матчиної [2; 4], Ю. Мокеєвої,

В. Осипова [3], Н. А.Сілецької, Н. І.Соловйової, Ю. В. Тінтулова С. Г. Черемісіної та інших вітчизняних науковців.

Разом з тим, проблеми підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виноробства, в умовах динамічних змін конкурентного середовища та економічної ситуації в світі та країні, стали ще більш гострими і свідчать про необхідність проведення подальших досліджень з пошуку шляхів їх вирішення проблем. Особливу актуальність проблема підвищення конкурентоспроможності вин українського виробництва на внутрішньому та зовнішньому ринках набула після того, як Україна – в рамках угоди СОТ– знизила ввізне мито на винну продукцію і на ринку країни з’явилися імпорتنі вина за ціною вітчизняних.

Мета статті. Дослідити сучасний стан та умови діяльності виноробних підприємств, визначити основні проблеми їх функціонування і пріоритетні напрямки їх подолання.

Основні результати дослідження. Виноградним вином називають продукт, отриманий шляхом спиртового шумування соку (сусла) або мезги свіжого, або зав'яленого (але не ізюму, тобто не більш, ніж до 40% цукристості) винограду з мезгою, або без неї. Натуральне виноградне вино – досить складний харчовий продукт. У його складі більш 600 різних речовин і з'єднань які є необхідними для забезпечення нормальної життєдіяльності людини. Саме завдяки складному хімічному складу, натуральне столове виноградне вино практично повністю засвоюється людським організмом та сприяє покращенню обміну речовин, має лікувальну й профілактичну дію [1].

Однак, відсутність в країні культури і традицій споживання вина, низький рівень доходів більшої частини населення, призвели до того, що населення масово споживає, в основному, недорогі ординарні кріплені вина комерційного сегменту або горілку. Так, на горілку припадає біля 40 % від загального обсягу споживання лікєро-горілочаних виробів, в той час як на вино 12,6%, а на «Шампанське» 4,5% (табл.1). В європейських країнах склалася і продовжує зберігатись тенденція до високого рівня споживання вина та до зниження обсягів споживання горілки і міцних спиртних напоїв. Так у 2014 р. споживання вина в Україні становило 3,1 л на рік на душу населення, що в 5-8 разів менше, ніж у країнах ЄС [5].

Таблиця 1. Динаміка обсягів виробництва алкогольних напоїв в Україні, млн. дал

	1970	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коньяки, бренді,	0,9	1,6	2,4	3,6	3,1	3,6	4,7	4,6	4,5	2,5
Горілка, інші міцні спиртні напої	34,6	26,7 ³⁾	35,1	37,2	42,3	42,5	33,4	33,8	28,0	21,5
Лікєри, солодкі наливки	3,4	5,7	23,1 ³⁾	25,4 ³⁾	13,11	11,71	12,0	11,5	11,5	10,4
Спирт етиловий неденатурований	52,3	24,1	29,9	31,7	27,87	25,84	25,4	26,2	24,6	13,2
Вино «Шампанське»,	1,58	3,3	4,4	4,5	4,2	4,2	3,7	3,3	3,1	2,6
Вино виноградне	65,0	15,3	16,4	19,5	23,1	29,6	16,9	12,8	11,7	7,2
Місткість ринку вина	-	-	-	-	-	-	25,4	18,7	15,4	13,1

Джерело: [8].

Треба відзначити, що смаки вітчизняних споживачів сформувалися ще в середині 60-80 років минулого століття на фоні низької культури споживання вина населенням. Так ще 15-20 років тому, в Україні майже 83-90% від загального обсягу виробництва вина склали комерційні міцні і десертні вина, що були кріплені спиртом-ректифікатом не виноградного походження. На сьогодні, обсяг виробництва таких вин складає біля 50%. Ці напої, не мають нічого спільного з натуральними виноградними винами і, маючи більший наркотичний (оп'яняючий) ефект, в основному сприяють отриманню надприбутків власникам виноробних підприємств.

Аналіз даних, що наведені в табл. 1, дозволяє зробити висновок, що найбільші обсяги виробництва вина в країні були у 1970 р. Після цього, його виробництво постійно зменшувалось, хоча часом і були періоди тимчасового зростання обсягів виробництва вина. Однак, негативна динаміка скорочення обсягів виробництва вина, яка простежується з 2011 р. свідчить про наявність в галузі кризової ситуації. Так у 2010 р. виробництво виноградного вина склало 29,6 млн. дал, у 2011 р. – 16,9 млн. дал, у 2012 р. – 12,8 млн. дал, у 2013 р. – 11,7 млн. дал. У 2014 р. виробництво вина склало 7,2 млн. дал і скоротилось проти 2010 р. на 75,6%. Скорочувалась і ємність ринку вина в Україні. Так якщо у 2011 р ємність ринку складала 25,4 млн. дал., то у 2012 р. вона скоротилась на 26,2% і склала 18,7 млн. дал. Це скорочення було забезпечене зниженням урожайності винограду, що призвело до зниження обсягів виробництва вина. Тенденція до скорочення існувала і у 2013 р. - ще на 17,7% до рівня 15,4 млн. дал. і у 2014 р. – на 15,1%, до рівня 13,1 млн. дал. Причому експерти прогнозують подальше скорочення ємності ринку вина [8;9;10].

Одночасно, змінювалась і структура країн походження вин, представлених на вітчизняному ринку. Так після вступу в СОТ і скасування у 2011 р. ввізних мит, ціни на імпорتنі вина наблизилися до цін на вина вітчизняного виробництва. Доступність імпортного вина, при наявності в суспільстві спільної думки про недобросовісність вітчизняних виноробів і низьку якість їх продукції, створили певний тиск на тенденції формування попиту на вітчизняному ринку вина. Склалась парадоксальна ситуація, коли при наявному експортному потенціалі українського вина, імпортна продукція зайняла прочну позицію на внутрішньому ринку, тим самим посилюючи жорсткість конкуренції і напруженість на ньому.

В той же час, саме жорстка конкуренція зі світовими лідерами на ринку вина диктує необхідність підвищення якості і безпечності вітчизняної винної продукції та зниження її собівартості. Істотним резервом зниження собівартості вина в Україні є підвищення урожайності винограду й глибока його переробка, в тому числі зворотної та попутної продукції. При цьому, саме наявність сприятливих ґрунтово-кліматичних умов вирощування винограду, потенціал ємності внутрішнього й зовнішнього ринків вина, можливість впровадження в інноваційних технологій по всіх ланках технологічного ланцюжку виробництва вина, обумовлюють необхідність вдосконалення й розвитку виноградарства та виноробства в Україні.

Також наявність значної кількості кріплених вин у порівнянні зі столовими сухими пояснюється відсутністю у виноробних підприємств можливості виробляти сухі столові вина, що будуть конкурентоспроможними на світовому ринку вина. Причиною тому, низький техніко-технологічний рівень виробництва, застарілість технологічного

устаткування первинного виноробства на багатьох вітчизняних виноробних підприємствах і резервуарів для зберігання виноматеріалів, які з самого початку створювались і комплектувались з метою виробництва тільки ординарних кріплених та десертних вин і які використовуються вже 30-40 та більше років. На сьогоднішній день, більшість власників виноробних підприємств практично не інвестують в модернізацію й розвиток первинного й вторинного виноробства, оскільки це пов'язано із значними витратами, які мають значний термін окупності. Саме через дефіцит відповідного технологічного устаткування, технічних засобів і відповідних умов виробництва, виноробні підприємства не в змозі забезпечити повноцінний технологічний процес виробництва класичного сухого, напівсухого або напівсолодкого вина у відповідності до сучасних вимог та рівня розвитку технологій. В цих умовах, власникам виноробних підприємств більш вигідно вкладати гроші у неправдиву рекламу готової продукції. Тому, в техніко-технологічних умовах, що існують на багатьох виноробних підприємствах, мають місце порушення технологічних регламентів та дисципліни виноробства.

Крім цього, на рівень конкурентоспроможності вітчизняного виноробства негативно впливає недостатньо розвинута сировинна база галузі, хоча Україна має регіони із сприятливими умовами для поширення вирощування як європейських, так і автохтонних сортів винограду, яких ніде в світі більше немає (табл.2). При цьому, виноградарство і виноробство України базуються на чудових традиціях, досягненнях наукових закладів, генетичній пам'яті мешканців півдня країни.

Таблиця 2. Динаміка площі вирощування, урожайності та обсягів валового збору винограду в Україні

Рік	Площа виноградників, тис. га		Урожайність, т/га	Валовий збір винограду	Перероблено винограду	Вироблено виноматеріалів
	загальна	у плодоносному віці		тис. т	тис. т	млн. дал
1960	397	114,8	3,43	423	-	-
1990	176	149,3	5,83	836,0	-	-
1995	155	143	3,32	457	-	-
2000	109,6	99,4	5,17	514,0	-	-
2005	96	81	5,49	443,0	302,1	21,9
2010	87	68	5,05	408	380,4	30,7
2011	84	69	7,55	522	354,3	25,1
2012	78	68	6,72	456	330,0	23,1
2013	75	67	8,58	575	425,8	28,3
2014	49	44	9,86	436	235,1	15,1

Джерело: [8].

Результати проведеного дослідження свідчать, що за всю історію свого існування виноградарство в Україні переживало періоди розквіту й занепаду. З даних табл. 2 випливає, що найбільші, за останні 100 років, площі виноградників в Україні були у 1960 році. Нині площа виноградників скоротилася майже у 8 разів проти 1960 р (із 397,0 тис. га до 49,0 тис. га). і продовжує зменшуватися. При цьому, починаючи з 2000 р., темпи скорочення

загальних площ виноградників зростали: у 2009 р. вони склали 1,7 %, у 2010 р. – 4,7 %, у 2011 р. – 20,6 %. При цьому в останні роки, ця тенденція прискорилась.

Для підтримки та державного регулювання діяльності вітчизняного виноградарства в країні було прийнято ряд нормативних актів: Закон України «Про виноград та виноградне вино» від 16.06.2005 р. № 2662-IV, Закон України «Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства» від 09.04.1999 р. №587-XIV, Галузева програма розвитку виноградарства та виноробства до 2025 року тощо [6]. Однак, економічний аналіз стану виноробства показує, що не дивлячись на спроби держави підтримати цю галузь, в Україні протягом останніх років так і не подолані негативні тенденції її розвитку. Так за останні два роки площі виноградників у плодоносному віці зменшилися майже на 35%: з 67 тис. га у 2013 р. до 44 тис. га у 2014 р. (табл.2). Особливо помітно скорочення площ відбулося у сільськогосподарських підприємствах, де вони у 2014 р. скоротилися на 41,9% у порівнянні з 2013 р. Площа виноградників у господарствах населення зменшилися у 2014 р. на 3,1%.

Відповідно, майже у 2 рази проти 1990 р. зменшився і валовий збір винограду у 2014 р.. В той же час, як свідчать результати дослідження, материкова Україна має можливість забезпечити задоволення власних потреб у винограді, однак лише за умови, що держава знайде фінансові ресурси для щорічної підтримки розвитку виноградарства. Експерти визначають, що для того щоб вийти з кризового стану галузі виноградарства потрібно щорічно висаджувати біля 20 тис саджанців на площі 8 тис га. Проте, на протязі останніх десяти років площа висаджування складала 3-4,5 тис га виноградників на рік. Більш того, в останні три року посадкові компанії (закладки нових виноградників) були практично зупинені. Так у 2012 р. було закладено всього 900 га, у 2013 р. – 600 га, а у 2014 р. – близько 150 га. [5;9]. Тобто зниження розмірів закладок склало 97% у порівнянні з можливостями та потребами галузі. Для порівняння у 2007 р. показник закладки нових виноградників досягав 5800 га, у 2008 - 5100 га. У середньому, навіть у часи загострення економічних проблем, висаджувалось 3000-3500 га/рік. Таким чином, темпи оновлення сировинної бази виноробної галузі, за останні чотирнадцять років, скоротились у 7 разів. З цього можна зробити висновок, що на сьогоднішній день, ситуація у вітчизняних виноградарстві та виноробстві склалася критична і на її подолання буде потрібен час та значні фінансові ресурси.

Однією з основних причин теперішнього критичного стану виноградарства і виноробства є те, що галузь практично втратила істотні обсяги державної підтримки за рахунок збору на розвиток виноградарства, садівництва й хмільництва. Так якщо у 2010 р. на підтримку цих галузей було виплачено майже 413 мільйонів гривень, то у 2014 р. – лише 43,9 мільйона, а у 2015 р. ця підтримка була повністю скасована [5]

В результаті, при відсутності державної підтримки за рахунок збору на розвиток виноградарства, садівництва й хмільництва, попит на посадковий матеріал для закладки нових виноградників різко знизився. Як наслідок, якщо виноградні розсадники України у 2014 р ще виробили принаймні 4,5 млн. шт. щеплених виноградних саджанців, то обсяг їх продукції у 2015 р. навряд чи сягне 1 млн. шт. Все це може призвести до втрати останніх розплідників саджанців винограду. Для того, щоб відновити селекцію та діяльність таких розплідників будуть потрібні десятиліття [9].

Для розвитку сировинної бази вітчизняного виноробства дуже важливим залишається питання права власності на землю. В інших країнах ця проблема вирішується, перш за все,

такими формами, як продаж землі або її приватизація. В Україні використовується форма довгострокової оренда землі і, з огляду на розмір податку на землю, багатьох виноградарів ця модель могла б цілком влаштувати. Проте, в умовах політичної та економічної нестабільності в Україні, для вітчизняних власників виноградників орендні відносини пов'язані з високим ризиком, що значно послаблює стимули для інвестування розвитку виноградарства. Крім проблеми з залученням інвестицій, без яких оновлення та збільшення обсягів і сортової якості насаджень ускладнені, існує і проблема іншого роду. Реальна вартість закладки 1 га винограднику та догляду за ним до вступу в повне плодоношення надзвичайно висока (капіталовкладення в розрахунку на 1 га складають 220-260 тис. грн.), а гроші, що були витрачені на нові посадки повертаються, в середньому, через 8-10 років [5;10]. При цьому, кредитування за рахунок банківських ресурсів, можливо і стало б вирішенням проблеми визначення джерел інвестицій. Однак земля в Україні не може бути предметом застави, тому отримати кредит під орендовану землю в принципі неможливо. Відсутність інвестиційних джерел стримує розвиток сировинної бази виноробства і, як наслідок збільшення його конкурентоспроможності на світовому і внутрішньому ринках.

Виходячи з вищенаведеного можна зробити висновок що основними причинами критичного стану сировинної бази виноробства є: правова невирішеність земельних відносин; негативні очікування виробників відносно рівня компенсації витрат в умовах економічної кризи; відсутність або недостатність власних і кредитних коштів, особливо в умовах припинення надходжень коштів з державного бюджету для закладки нових виноградників тощо.

Проведені дослідження свідчать, що 98 % площ великих промислових виноградників, які залишились в Україні, зосереджені в Одеській, Херсонській, Миколаївській, Закарпатській областях. В цих областях у 2014 р. було вироблено 91,4% від загального обсягу виробництва винограду (табл. 3).

Таблиця 3. Структура географічного розміщення площ виноградників в Україні у 2014 р.

Область України	Площа, тис. га	Питома вага області, %	Виробництво винограду, тис. т	Питома вага області, %	Середня ціна закупівлі 1 т винограду, грн./т	Виробництво виноматеріалів, тис. дал
Одеська	31,67	64,6	263,7	60,54	3299,9	9083
Херсонська	6,5	13,27	54,0	12,4	5661,7	2359
Миколаївська	6,5	13,27	51,8	11,9	3333,9	3329
Закарпатська	4,2	8,58	29,0	6,67	-	1835
Запорізька	0,66	1,35	6,5	1,5	-	-
Дніпропетровська	0,57	1,17	5,6	1,3	-	-
Разом в Україні	49	100,0	435,6	100,0	3636,5	15098

Джерело: [8].

Лідером України з виноробства залишається Одеська область, де у 2014 р. було вироблено більше 60% вітчизняного винограду і біля 58% вина.

Із всього отриманого в Україні у 2014 р. обсягу виноматеріалів тільки 41,65% були використані для випуску вин (34,45%) та закладки на вин (7,2%). У груповому асортименті ціє співвідношення має наступний вигляд: виноматеріалів шампанських та ігристих

виготовлено на 14,5% менше, ніж у 2013р., коньячних – на 21,9% менше; для закладки на витримку та випуску столових вин – на 42,7% менше, для закладки на витримку та випуску кріплених вин – на 2,6% менше, інших видів виноматеріалів – на 6,3% менше. Водночас обсяги виноматеріалів для випуску кріплених вин збільшилися на 14,7%. Для їх закріплення було використано 177,2 тис. дал спирту-ректифікату, що на 31% більше, ніж у 2013р. В той же час, у загальному виробництві виноматеріалів зросла питома вага шампанських та ігристих з 31% у 2013р. до 36,5% у 2014р., коньячних – з 18,1% до 19,5%, для закладки на витримку та випуску кріплених вин – з 5,3% до 7,2%, інших видів виноматеріалів – з 1,9% до 2,4%; скоротилася частка виноматеріалів для закладки на витримку та випуску столових вин з 43,7% до 34,4%.

Як позитивний, треба відмітити той фактор, що починаючи з 2000 р., незважаючи на скорочення площ виноградників, у тому числі і тих, що знаходяться у плодоносному віці, намітилася тенденція до збільшення валового збору винограду за рахунок підвищення урожайності, яка у 2014 р. склала 98,6 ц/га і проти 1960 р зросла майже у 3 рази (табл. 3). В той же час, резерви зростання урожайності ще не вичерпані повністю – потенціал урожайності основних сортів винограду на півдні України використовується на 25-40 % у порівнянні з потенційно можливою (потенціал деяких сортів може досягати 250-350 ц/га) і значно коливається в окремі роки. На рівень урожайності виноградників в Україні впливає висока зрідженість (22 % від загальної площі), недосконале розміщення і старіння насаджень, примерзання лози та недостатня площа зрошення. Так виноградники на півдні України страждають від посухи в середньому 5–6 років з кожних десяти. На даний час лише близько 20 % загальної площі насаджень винограду є зрошуваними.

Також треба зазначити, що за період з 1990 р. по 2014 р. у два рази (до 44,7 %) зросла питома вага господарств населення у виробництві винограду. При цьому урожайність винограду в господарствах населення була у два й більш разів вище ніж в сільгосп підприємствах які займаються виноградарством. З цього можна зробити висновок, що приватні та фермерські господарства, що спеціалізуються на виробництві винограду можуть бути ефективною формою організації виробництва винограду. Однак, заснування та розвиток фермерських господарств в галузі стримується високою капіталоємністю закладки сучасного винограднику, довготривалістю окупності інвестицій та несприятливою ціновою політикою на ринку винограду, яку проводять переробні підприємства, створюючи штучну монополію.

Під впливом попиту виноробних підприємств сформувалась і підтримується структура насаджень винограду в Україні. Так близько 89% площ виноградників зайняті технічними сортами і лише 11% - столовими. При цьому в групі технічних сортів 47% займають класичні європейські сорти для виробництва високоякісних шампанських, марочних, десертних і столових вин, серед яких Аліготе -13,1 % від загального обсягу переробленого винограду, Шардоне - 10,8 %, Каберне Совіньйон - 9,3%, Мускат (білий, рожевий, Оттонель тощо) - 7,7%, Совіньйон – 6,9%, Рислінг -5,7%, Ркацителі – 5,5% відповідно. При цьому, кількість технічних сортів, які займають площу більше 1 тис. га, налічують 14 найменувань, від 500 до 1000 га – 9, від 100 до 500 га – 11. Інші 79 сортів займають площу менш ніж 100 га. Крім того 9,3 % займають гібридні сорти, а 5,2 % – суміші сортів. Недостатньою є кількість шампанських сортів (Шардоне, Піно), червоних та аборигенних сортів [8,9,10].

В цих умовах актуальним залишається також питання не лише розширення площ під виноградом, а і оптимізації сортової структури насаджень. Проте, якщо наприклад, французькі селекціонери десятиліттями концентрують свої зусилля на створенні клонів європейських сортів винограду, що нагромаджують максимальну кількість цукрів і фенольних речовин з урахуванням скорочення кількості теплих днів у період дозрівання, то українські селекціонери багато років працюють над створенням нових комплексностійких сортів винограду, стійких до оїдиуму, мільдю, філоксери й заморозків, тому якість більшої кількості «відносно комплексностійких» вітчизняних сортів винограду придатні в основному для виробництва міцних або десертних сортів вин, підвищена цукристість яких приховує їхні смакові недоліки.

Серед головних чинників низької зацікавленості агропідприємств у виробництві винограду необхідно зазначити досить великі витрати ручної праці при вирощуванні винограду. Виноградарство є трудомісткою галуззю рослинництва (майже 40 % собівартості займають витрати на заробітну плату і відрахування до єдиного соціального фонду) [10]. Так на 1 га плодоносних насаджень столових і технічних сортів витрати механізованої праці у виробничому циклі досягають 26-30 людино-годин, а ручної - 600-1000 людино-годин. Крім цього, на збільшення обсягів виробництва винограду негативно впливає низька продуктивність насаджень, щорічне зростання виробничих витрат по догляду за виноградниками (ці витрати, в розрахунку на 1 ц, збільшились з 44,57 грн. у 2000 р. до 156,6 грн. - у 2014 р). В теперішніх умовах, коли вартість всіх видів ресурсів, що застосовуються при виробництві цього продукту збільшується, виноградарство, як вид діяльності, знаходиться в стані стагнації і регресу, особливо в агропідприємствах з широким профілем виробництва.

Висновок. На підставі вищевикладеного, можна зробити висновок, що державна підтримка галузей виноградарства та виноробства на сьогодні є неієздатною, такою, що стримує розвиток конкурентоспроможності. Основними проблемами існуючого стану виноробних підприємств є:

1. Неврегульованість земельних відносин та землекористування, складності щодо юридичного та технічного оформлення права довгострокової оренди землі під виноградниками, формування ринку земель сільськогосподарського призначення;
2. Низький техніко-технологічний рівень виробництва вина, відсутність державної підтримки виноградарству та виноробству щодо забезпечення розвитку його конкурентоспроможності;
3. Низька продуктивність виноградників, яка зумовлена високою долею старих та зріджених виноградних насаджень, високим рівнем витрат ручної праці, що підвищує собівартість і знижує конкурентоздатність вітчизняного винограду та вітчизняної виноробної продукції;
4. Значні складності в отриманні фінансових ресурсів для модернізації виноробних підприємств на довгостроковий період з урахуванням терміну окупності цих інвестицій;
5. Низька конкурентоспроможність галузі, що обумовлено низьким рівнем розвитку інфраструктури ринку винограду, відсутністю диверсифікації каналів реалізації та захисту ринку від імпоротної продукції;

6. Неконкурентоспроможність обслуговуючих галузей виноробства (виробництво обладнання для виноробної промисловості, виробництво спирту, склотари, підготовка кадрів тощо);

7. Значне зростання частки імпортової продукції на вітчизняному ринку вина, невідповідність обсягів виробництва винограду технічних сортів потребам виноробства на основі прогнозування попиту на внутрішньому та зовнішньому ринках.

1. *Экономические проблемы виноградарства и виноделия / Б.В. Буркинский, И.Н. Агеева, А.А.Бревнов [и др.]; под ред. Б.В. Буркинського. – О.: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2007.*

2. *Иванченко В. И. Состояние виноградарства и повышение его эффективности для производства конкурентной винодельческой продукции / В. И. Иванченко, И. Г. Матчина // Виноградарство и виноделие. – 2009. – № 3.*

3. *Осипов В. Виноградарство та виноробство України. Сучасний стан, проблеми, тенденції розвитку / В. Осипов, Л. Осипова // Економіст. – 2015. – № 5.*

4. *Матчина И. Г. Виноградарство как основа отечественного виноделия (Виноградарство и виноделие) [Электронный ресурс] / И. Г. Матчина, Д. Б. Волынкина. – Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua>.*

5. *Плачков И. В. Украине есть большой потенциал для развития виноделия [Электронный ресурс] / И. В. Плачков. – Режим доступа http://www.souz-inform.com.ua/index.php?language=rus&menu=schedule/2204200000_Vino_vinograd*

6. *Галузева програма розвитку виноградарства та виноробства України на період до 2025 року [Електронний ресурс]: (Міністерство аграрної політики) – Режим доступа: <http://www.minagro.kiev.ua/page/?7531>.*

7. *Виноградний кадастр України [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики, УААН, Центр держсродючість. – К., 2012. – Режим доступа: <http://eurowine.com.ua/tmp/kadastr/index.php>.*

8. *Статистичний щорічник України за 2014 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.*

9. *Король О. Куди рухається українське виноградарство [Електронний ресурс] / О. Король. – Режим доступа: <http://wineofukraine.com/index.php/451-movement-ukrainian-viticulture.html>*

10. *Рынок виноделия Украины. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://wineofukraine.com/index.php/447-produce-wine-minimum.html>*